

SONATA VAIČIAKAUSKIENĖ
Lietuvos edukologijos universitetas

Mokslinių tyrimų kryptys: sinchroninė ir diachroninė morfologija.

1759 METŲ ZIWATO¹ MOTERIŠKOJO LINKSNIIVIMO DAIKTAVARDŽIAI IR JŲ RAIDAI

Nouns of Feminine-type Declension in
the *Ziwato* of 1759 and the Morphological
Development of Those Nouns

ANOTACIJA

Straipsnyje analizuojamas geriausio XVIII a. šiaurės žemaičių kretingiškių tarmės raštijos paminklo – 1759 m. *Ziwato* – moteriškojo linksniavimo² daiktavardžių raida. Moteriškojo linksniavimo tipui priklauso trys kamienai: *ā* ir *jā* kamienai bei *ē* kamienas. Darbe *Ziwato* tarmės duomenys lyginami su dabartinės šiaurės žemaičių kretingiškių tarmės duomenimis. Analizuojamų daiktavardžių kamienų paradigmų lyginimas atskleidžia šiaurės žemaičių kretingiškių vardažodžio morfologijos raidos tendencijas ir bruožus. Lyginamoji analizė rodo, kad moteriškojo linksniavimo daiktavardžių formų kitimą ir homoniminių lyčių gausą lemia tarmės fonetikos raida, taip pat kirčiavimas. Taigi tarmės morfologijos raida priklauso nuo morfologijos ir fonologijos reiškinių.

---

¹ ZIWATAS PONA YR DIEWA MUSU JEZUSA CHRISTUSA, Metujy Pona 1759. Dabartine bendrine kalba knygos pavadinimas reikštų „Mūsų Viešpaties ir Dievo Jėzaus Kristaus gyvenimas“. Mokslo darbuose ji vadinama tiesiog *Ziwatu*.

² Straipsnyje remiamasi Alekso Girdenio ir Alberto Rosino pasiūlyta daiktavardžio linksniavimo tipų hierarchija (plačiau žr. (Girdenis 2000b: 50–62).

ESMINIAI ŽODŽIAI: *Ziwato* tarmė, šiaurės žemaičiai kretingiškiai, moteriškasis linksniavimas, galūnė, morfologinis trumpėjimas.

KEYWORDS: the *Ziwato* Dialect, Northern Zemaiciai of Kretinga, the feminine-type declension, inflection, morphological reduction.

ANNOTATION

The present article is devoted to the analysis of the development of the feminine-type declension nouns as represented by the 18th century best record of the Northern Zemaiciai (Samogitians) of Kretinga Dialect – the *Ziwato*, published in 1759. The feminine-type declension comprises three kinds of stem: *ā* and *īā*, and also *ē* stems. The data of the *Ziwato* Dialect were compared with the data of the present-day form use in the Northern Zemaiciai of Kretinga Dialect. The comparative study of the noun stem paradigms revealed certain characteristic features and tendencies in the morphological development of proper names in the Northern Zemaiciai of Kretinga Dialect. The comparative analysis proved that changes in the noun forms of the feminine-type declension and the abundance of homonymous forms had been preconditioned by the phonetic developments in the Dialect as well as by the patterns of stressing. Thus the morphological development of the dialect depends both on morphological and phonological phenomena.

ĮVADAS

Šiandieniniai istorinės morfologijos tyrinėjimai neabejotinai leidžia 1759 m. *Ziwatą* laikyti geriausiu XVIII a. šiaurės žemaičių kretingiškių tarmės³ paminklu⁴. Leidinyje to meto lenkų kalbos rašmenimis aiškiai ir nuosekliai pateikiama šiaurės žemaičių kretingiškių tarmės fonologinė sistema, gramatikos ir morfologijos sandara.

Nuosekliai ištirta ir aprašyta *Ziwato* tarmės fonologinė ir morfologinė sistema (plačiau žr. Girdenis, Girdenienė 1997: 19–44). Jau Kazimieras Būga (1958: 561–578) analizuodamas fonetinius balsių pakitimus lietuvių tarmėse dažnai rėmėsi *Ziwate* fiksuotomis formomis.

Analizuojamo raštijos paminklo morfologijai⁵ skirtų nuoseklių ir išsamių darbų iki šiol trūksta. *Ziwatas* savo archajiškomis gramatinėmis ypatybėmis domino ne vieną lietuvių kalbos istoriką ir jos tarmių tyrėją. Apie *Ziwato* leksikos ypatumus ir sintaksės bruožus, o ypač apie morfologiją, nemažai yra rašęs Aleksas Girdenis (2000a: 204–210; 233–257; 2000b: 183–190; 355–356; 2001: 170–181; 292–325; Girdenis, Girdenienė, 1997, 11–19; Girdenis, Skirmantas, 1998, vii–xiv). *Ziwato* tekstu aiškindamas afrikatų skirtybių susidarymą žemaičių tarmėse pasinaudojo Vladas Grinaveckis (1973: 292, 365 ir kt.). Zigmąs Zinkevičius kalbėdamas apie

³ Toliau tekste šios tarmės pavadinimas trumpinamas ŠVŽK.

⁴ Plačiau apie tai, kad *Ziwatas* parašytas pajurio žemaičių Kretingos apylinkių tarme: Girdenis 2000a: 237–257; Girdenis, Girdenienė 1997: 11–19; Girdenis, Skirmantas 1998: vii–xiv; Vaičiakauskytė 2002b: 4–7.

⁵ Čia minėtini du gana išsamūs Vilniaus universiteto studentų darbai: Bazyns 1995, Šiliauskaitė 1992.

laipsnišką žemaitybių įsigalėjimą XVIII a. lietuvių raštų kalboje *Ziwatą* priskyrė „ištisai žemaitiškai parašytiems“ tekstams ir nurodė svarbiausius šio raštijos paminklo fonologijos bei morfologijos bruožus (1966: 217–218 ir kt.; 1980: 196 ir kt.). Žemaitiškomis knygos ypatybėmis domėjosi Giedrius Subačius (1998: 38, 44–58) ir nustatė sunkiausiai ir lengviausiai žemaičiams pastebimas žemaitybes, akcentavo to meto *Ziwato* rašybos naujoves. Jonas Palionis (1979: 114–115; 1995: 122) analizuodamas XVIII a. religinių raštų kalbą pabrėžė, kad *Ziwate* ryški tendencija atsisakyti tam tikrų pajūrio žemaičių tarmės lyčių ir aukštaitinti kalbą. Autorius nurodė dažniausias teksto aukštaitybes, kurių vartojimą veikiausiai lėmė to meto aukštaitiškų tekstų rašybos tradicija. Aiškindamas lietuvių kalbos formų kilmę, raidą ir kirčiavimą nagrinėjamu leidiniu rėmėsi Jonas Kazlauskas (1958: 59, 62; 1959: 17–44; 1963a: 333; 1963b: 178–179; 1968: 248 ir kt.). Minėtina, kad Albertas Rosinas (1995: 25 ir kt.) rekonstruodamas baltų kalbų įvardžių kaitymo paradigmas taip pat pasinaudojo *Ziwate* paliudytomis participinių įvardžių formomis.

Tyrinėjamo raštijos paminklo morfologija archajiška, todėl tikslinga lyginti *Ziwato* tarmės ir dabartinės kretingiškių tarmės moteriškojo linksniavimo tipo daiktavardžių (kaip ir apskritai visų daiktavardžių tipų⁶) kaitymo paradigmas. Analizuojamų daiktavardžių kamienų paradigmų lyginimas atskleidžia ŠVŽK tarmės vardažodžio morfologijos raidos tendencijas ir bruožus. Taigi šio straipsnio tikslas – pateikti sinchroninį XVIII a. šiaurės žemaičių kretingiškių tarmės raštijos paminklo – 1759 m. *Ziwato* – moteriškojo linksniavimo daiktavardžių raidos aprašą ir, svarbiausia, palyginti su dabartine ŠVŽK tarmės daiktavardžių kaitybos sistema. Straipsnyje nuosekliai analizuojamos sudarytos minėtų kamienų daiktavardžių linksniavimo paradigmos, aptariama analizuojamų daiktavardžių galūnių kilmė, bandoma paaiškinti istorinius vardažodžio raidos procesus, kitimų priežastis ir motyvus. *Ziwato* ir ŠVŽK tarmės duomenų lyginimas leido pateikti rekonstruotą XVIII a. vidurio analizuojamosios tarmės moteriškojo linksniavimo daiktavardžių morfologiją.

Ziwato tarmėje skiriami trys moteriškojo linksniavimo kamienai: *ā* ir *īā* kamienai bei *ē* kamienas. Pirmieji du kamienai tarpusavyje labai panašūs, jie skiriasi tik kamiengalio priebalsio minkštumu – dėl šios priežasties šiuos kamienus galima būtų aptarti kartu (plg. Rinkauskienė 1999). Straipsnyje minėti kamienai bus aptariami atskirai, nes skiriasi galūnių kilmė ir įvairuoja galūnių žymėjimas tekste⁷. Tyrimas parodė, kad žemaičių tarmėje labai supanašėję *īā* ir *ē* kamienai.

⁶ Apie kitų analizuojamo raštijos paminklo daiktavardžių linksniavimo tipų raidą žr. Vaičiakauskytė 2001: 119–133; 2002a: 223–236; Vaičiakauskienė 2005: 91–99.

⁷ Apie *Ziwato* grafiką ir rašybą jau ne kartą rašyta (plačiau žr. Girdenis 2000a: 233–257; 2000b: 183–190; 2001: 292–326; Girdenis, Girdenienė 1997: 11–44; Girdenis, Skirmantas 1998: vii–xiv; Vaičiakauskytė 2001: 119–133; 2002a: 223–236; 2002b: 4–7), todėl šiame straipsnyje nekartojama.

ā IR *īā* KAMIENAI

Visi *ā*, *īā* kamienų daiktavardžiai yra moteriškosios giminės, turi septynis linksnius (vardininką, kilmininką, naudininką, galininką, įnagininką, vietininką (inesyva) ir šauksmininką), tris skaičius (vienaskaitą, daugiskaitą ir dviskaitą).

ā kamienas

Vienaskaita

- V. *rąka* 57₁₀ ~ rōnkà⁸
 K. *galwos, rąkas* 119₁₃ ~ gálvūos, rōnkas
 N. *zmona, dyinay* ~ žmúonas, dėinâ
 G. *rąka* 2₁₇ ~ rōnka
 Įn. *rąku* 81₁₇, ~ rōnkò
 Vt. *rąko* 8₂, *dyinoy* 21₁₉, *dienoj* 32₁₅,
kalbojy 59₁₄ ~ rōnkūo, dėinūo, kálbūo
 Š. *karuna* 291₈ ~ kàrùnà

Daugiskaita

- V. *rąkas* 108₉ ~ rōnkas
 K. *rąku* 4₁₄ ~ rōnku
 N. *zmonoms* 273₂ ~ žmuonūoms
 G. *rąkas* 2₉ ~ rōnkàs
 Įn. *rąkomis* 75₁ ~ rōnkūoms
 Vt. *rąkofy* 9₁₆ ~ rōnkūosė
 Š. *zmonas* 118₂ ~ žmūonas

1. Vienaskaitos vardininko galūnė yra *-a*, pvz.: [...] *niera zwyczaiaaws, idant bal-ta gałwa tokiuw smertiu numyrtum, ney miałwfe Panna, ant tawęs ira tokfay dekretas yfzdutas* 235_{2á-4}.

Lyginamojoje tarmėje vienaskaitos vardininko galūnė taip pat *-a* (rōnkà⁸ ~ rankà⁹, trúob^a ~ trobà), kuri kildintina iš senovinio ilgojo **-ǎ*. Senosios akūtinės galūnės lietuvių kalboje yra sutrumpėjęs apie XIII a. pabaigą ir XIV a. pradžią (Būga 1961: 46; Girdenis 2001: 173–174; Grinaveckis 1973: 267).

2. Vienaskaitos kilmininko galūnės yra *-as, -os*, pvz.: *Ar nežynote, jog qnfay jumis yfzwede yfz newales Faraona; yfz maces rąkas neprietelyfzkas* 185₁₉₋₂₁; *Tada negiediekiemos pry jo fzakty, norint ne łupomis, ale fzyrdy, abyczaju to ne regynte, yr prikłodu, teypag yr anos Zmonos Pagonkas* 97₁₆₋₁₈.

Dabartinėje kretingiškių tarmėje šakninio kirčiavimo daiktavardžių vienaskaitos kilmininko galūnė yra *-as*, o galūninio – *-uos* (rōnk^as ~ raňkos, trúobūos ~ trobōs). Vienaskaitos kilmininko galūnė kilusi iš **-ǎs*. Kaip rodo tarmių tyrimai, šiaurinėse žemaičių šnektose nekirčiuotos ilgosios cirkumfleksinės galūnės yra trumpėjęs anksčiau negu akūtinės. Geriausiai tai rodo skirtingi **-aň* ir **-án* atliepiniai. Pirmuoju atveju tas dvigarsis buvo suvienbalsėjęs, bet dar atviras (pvz.: vns. gal. dárba ‘darbà’), antruoju – ne tik suvienbalsėjęs, bet jau perėjęs į vidutinį pakilimą (pvz.:

⁸ Straipsnyje tarminiams pavyzdžiams pateikti naudojamas *Palemono* šriftas ir jo diakritiniai ženklai.

⁹ Čia ir toliau lyginamosios tarmės pavyzdžiai sukurti straipsnio autorės.

vns. įn. šàkò ‘šaka’; dar plg.: vns. vard. *rąka* 57₁₀ ir vns. įn. *rąku* 81₁₇) (Girdenis 2001: 174). Nekirčiuotų galūnių cirkumfleksiniai balsiai žemaičių tarmėse daugiau mažiau yra redukuoti (Grinaveckis 1973: 272). Analizuojamo raštijos paminklo kilmininko formos patvirtina faktą, kad nekirčiuota galūnė *-ās* tarmėje seniai sutrumpėjo, o kirčiuotoji – (veikiausiai per tarpinę *-os*) išvirto į *-uos*.

3. Vienaskaitos naudininko galūnės yra šios: *-ay*, *-a* = [a]¹⁰, pvz.: *Stojofy, kada fu dydy nobaženftwu, cuda to Diewa lawkie až ligi trete di enay, neregiedamy niekokie cuda, parsy ganda* 8₂₋₅; *Abłudnikay (tay ira błudyjentis) ne tepkiet tay žmogaws ney mozokiet, kas yfz burna eyta ale kas yfz burna paeyta yr szyrdies, kaypo tay mysles pyktas, fwetym moteriftes, už mušimas, yr kytas toms padabnes* 86₃₋₆.

Dabartinėje ŠVŽK tarmėje aptariamasis linksnis baigiasi *-a* (lúovâ ~ lóvai, trúobâ ~ tróbai). *Ziwatas* patvirtina, kad vienaskaitos naudininko galūnė *-a* tarmėje suvienbalsėjo iš **-ai* (plačiau žr. Vaičiakauskytė 2002b: 18). Jokių diakritinių ženklų, galinčių žymėti monoftongizuotą balsio ilgumą, *Ziwato* vertėjas nenaudojo. Be jų žemaitiškas suvienbalsėjęsias galūnes *-[a]* (beje, ir *-[e]*) galima užrašyti tik digrafais *-aa*, *-ee*. *Ziwato* autorius, veikiausiai vengdamas digrafo *-aa*, žemaitišką vienaskaitos naudininko formą analizuojamame tekste pavartojo vos kelis kartus.

4. Vienaskaitos galininko galūnė yra *-a*, pvz.: *Dufiu jums znoka, jog kuri afz pabučiusiu yr ant kurio rąka pyrmu pakielfiu, tafay bus* 134₂₇₋₂₈.

Kretingiškių vienaskaitos galininko forma sutampa su paliudyta *Ziwate*, t. y. kalbamojo linksnio galūnė yra *-a* (lúov^a ~ lóvą, trúob^a ~ tróbę). Galininko fleksija *-a* neabejotinai kildintina iš **-ań*.

5. Vienaskaitos įnagininko galūnė yra *-u* = [o], pvz.: *Weyziek tada kaypo sawa rąku Apafztałams duna dalyje, lyipdams, idaut wyfims dalitum ne šikfztay, yr kaypo rąkofy anu, yr rąkofy tu, kuryi nu anu jeme duna skielftum* 81₁₇₋₁₉.

Kretingiškių tarmėje vienaskaitos įnagininko galūnė *-o* (rõnk^o ~ rankà, trúob^o ~ tróba) kildintina iš **-ǫ̇* < **-ǫń* < **-ǫń*. Tyrimas atskleidė, kad moteriškojo linksniavimo daiktavardžių vienaskaitos įnagininko galūnė sutampa su vyriškojo linksniavimo tipo *o* kamieno daiktavardžių vienaskaitos įnagininko galūnė *-o* < **-ō* (Vaičiakauskytė 2001: 121). Taigi jau *Ziwato* tarmėje buvo sutapę daiktavardžių *o* ir *ā* kamienų vienaskaitos įnagininko formos (dar plg. Girdenis, Girdenienė 1997: 13).

6. Vienaskaitos inesyvo forma įvairuoja: *-o* = [uo], *-oj*, *-oy*, *-ojy*, pvz.: *Galwo nu Erfzkiešiu karunas (y kurę kieturesdešimtis kartu wiezdays užgawa, tąnkiey ię diełodamy) buwa ronu gylu tukftąnte* 332₁₁₋₁₃; *Ale tay Jezus kalbieje apy Bazničių kuna sawa, kursay trećioy di enoy yfz numyrušiu atsikiele* 115₁₇₋₁₈; *Jaw ira ćiefas*

¹⁰ Čia ir toliau pagal *Ziwato* grafiką ir rašybą laužtiniuose skliaustuose pateikiamos transliteruotos tarmės fonetinės galūnės, kurios nesutampa su teksto rašyba.

skubinkieties greyta, nes toj a d inoj, galiefma ij atrafty yr paimty, sekrentay nu mynes, jog niekas mums ano ne atims 157_{26–28}; *Werkiet debefis, werk oray litotas Wie-tojy rafos jums afzras duotas Werkiet Perkunay, yr Dangaws galibes, Pry Graba Pona* 333_{15–18}.

Lyginamojoje tarmėje vienaskaitos inesyvo forma baigiasi *-uo* ~ *-o(je)* (rõnkũo ~ rańko[je], trũobũo ~ trobõ[je]). Tai antrinės kilmės galūnė, kilusi iš senojo lokatyvo **rankāi* ir postpozicijos **-én*. Taigi aptariamiosios galūnės raida buvo tokia: **-āi* + *en* > *-ājén* > *-ōje*. Kaip teigia Rosinas (2000: 181), postpoziciniai vietininkai turėjo susiformuoti dar iki **-āi*, **-ān* arba **-ēi*, **-ēn* trumpėjimo, kitaip šiandien turėtume tokias formas, kaip **rankaje*, **žemena*). Vienaskaitos inesyvo formos tapo vienu skiemeniu ilgesnės už kitų linksnių formas, todėl jos morfologiškai trumpėjo. Senieji raštai rodo, kad sutrumpėjusių formų jau būta XVI–XVII a. raštuose (Zinkevičius 1980: 192).

Ziwato grafikos ir rašybos analizė leidžia teigti, kad autentiška vienaskaitos inesyvo fleksija laikytina *-uo*; (dar plg. Girdenis 1996: 221), o kiti kalbamojo linksnio grafiniai variantai yra teksto autoriaus paaukštaitintos lytys (plg. Girdenis, Girde-nienė 1997: 31–32).

Analizuojamas tekstas rodo, kad XVIII a. viduryje kretingiškių aptariamojo kamieno daiktavardžių vienaskaitos inesyvo fleksija jau buvo sutrumpėjusi.

7. Vienaskaitos šauksmininko galūnė *-a*, pvz.: *O karuna sprawedliwafstys!* 330₂₅.

Dabartinėje lyginamojoje tarmėje *ā* kamieno daiktavardžiai šauksmininko formos faktiškai neturi: ji yra sutapusi su vardininku, skiriasi tik kirčiu (mėrg^à ~ mergà). Šauksmininko fleksija *-ā*, netekusi savo morfologinės reikšmės, ilgainiui turėjo būti numetama, pvz.: *motin*, *Onut* (Zinkevičius 1966: 222; Girdenis 1962: 60). Tokių „taisyklingų“ vienaskaitos šauksmininko formų be galūnės pasitaiko ir *Ziwate*, pvz.: *motin* 61₂₁; *žmon* 68₁.

8. Daugiskaitos vardininko galūnė *-as*, pvz.: *Ale r q k a s yr koies jo buwa furyfztas, yr tare Ponas Jezufas Apafztałms yfzryfzkiet ij tegul waykścio* 108_{9–11}.

Daugiskaitos vardininko forma kretingiškių plote baigiasi taip pat *-as* (rõnk^{as} ~ rańkos, trũob^{as} ~ tróbos). Galūnė *-as* vestina iš **-ās*. Tyrimai rodo, kad žemaičių nekirčiuotas *-ā* labai anksti sutrumpėjo (Girdenis 2001: 171; Vaičiakauskytė 2002b: 14).

Daugiskaitos šauksmininkas iš seno yra sutapęs su daugiskaitos vardininku. *Ziwate* daugiskaitos vardininko ir šauksmininko formos taip pat sutampa.

9. Daugiskaitos kilmininko galūnė yra *-u*, pvz.: *O kada netolyi buwa, fzweciawse Panna yfzgyrda trąkfma anu ieme ant rąku sawa Suneli* 35_{19–21}; *Po kiek dienu pa-żiegnofuji Elzbieta Zachariofiu yr Jona, eje fu Juzupu Panna y Nazaretha [...]* 40_{17–18}.

Dabartinėje ŠVŽK tarmėje aptariamojo linksnio galūnė esti arba kirčiuota *-u*, arba nekirčiuota *-u*, t. y. sutampa su paliudyta tekste (rõnk^u ~ rańkų, trũobũ ~ trobũ). Kalbamojo linksnio galūnė kildintina iš **-uñ*.

Ziwato vyriškojo ir mišriojo linksniavimo tipų daiktavardžių analizė (Vaičiakauskytė 2002a: 223–236; 2002b: 18) leistų teigti, kad aptariamų daiktavardžių kirčiuota kilmininko galūnė dar buvo tariama su nosiniu balsiu (dar plg. Aleksandravičius 1963: 102). Be to, tokį spėliojimą galėtų pagrįsti įvardžio *tu Ziwate* daugiskaitos kilmininko forma *tun* 174₁₀ arba dvigarsio *un* fakultatyvus vartojimas negalūninėse pozicijose, pvz.: *Kam munęs ape tay klawfi, kada munymi netyki, klawskies tu n, kuryi munęs klawfe, nes afz pataiemnay ne mokiaw nieka* 174_{8–10}; *apskunstas* 188₁₇, *skundęs* 314₁₀.

10. Daugiskaitos naudininko galūnė yra *-oms*, pvz.: *Yr yfz kalbynieje iems ne itykiema ju, yr kyitiby šyrdyis, jog ne norieje tykiety žmonoms, kurios regieje ij yfz-numyrufiu kiekufi, tada strofawoje anus yr bara* 273_{1–3}.

Kretingiškių tarmėje šio linksnio galūnė yra *-uoms* (rõnkũoms¹¹ ~ rañkoms, trõbũoms ~ trõbõms) (plg. Alminauskis 1931: 92). Aptariamąsios galūnės balsis pagal tarmės dėsnius diftongizavosi iš *-omus*, kuri kilo iš senovinės **-ãmus*. Senųjų raštų tyrimai rodo, kad XVI–XVII a. dar buvo vartojami nesutrumpėję naudininkai **šakãmus* ‘šakoms’, **rankãmus* ‘rankoms’. Nesutrumpėjusių naudininko formų šių dienų tarmėse paprastai neaptinkama. Dialektologai sutaria, kad trumpieji variantai anksčiausiai įsigalėjo žemaičiuose (plg. Zinkevičius 1966: 232), todėl ir *Ziwate* visuotinai įsigalėjusios sutrumpėjusios naudininko formos.

11. Daugiskaitos galininkas turi galūnę *-as*, pvz.: *Dieł to klawpufis r q k a s fudiejufi pakarney kalbieje* 16_{6–7}.

Lyginamojoje tarmėje daugiskaitos galininko forma taip pat *-as* (rõnkãs ~ rankàs, trõobãs ~ trõbas), kuri sutrumpėjo iš **-ãs*. Kai kurie kalbininkai (Kazlauskas 1968: 189; Zinkevičius 1980: 195) linkę manyti, kad aptiamojo linksnio fleksija kildintina iš **-ãns*¹². Greičiausiai (kaip ir kitų kamienų vardažodžių) daugiskaitos galininko senoji galūnė buvo be *n*, t. y. **-ãs*, nes kitaip šiandien turėtume: **-ãns* → *-ãns* → *-ãš* → *-õš* → *-õs*.

12. Daugiskaitos įnagininko galūnės yra *-omis*, *-oms*, pvz.: *Afz fugriawfiu tq Baznićiy r q k o m i s dyrpta, o po tryju dienu pafstatifiu anq nawjy, trymis dienomis* 181_{19–21}; *Yr pabudyna Pons Diews Juzupa yr Nikodema, kuryi iemy pazwaleny nu Pylota, ateje fu drob in o m s <...>* 247₁₈.

Dabartinėje kretingiškių tarmėje daugiskaitos įnagininko galūnė *-uoms* (rõnkũoms ~ rañkoms, trõobũoms ~ trõbõms). Nesutrumpėjusių aptiamojo linksnio formų yra girdėjęs Girdenis vienoje dainoje (Girdenis, Pabrėža 1998: 20; dar plg. LKA 1991: 66, žemėl. nr. 63). Morfologiškai nepakitusių galūnę geriausiai tarmė-

¹¹ Šiaurės žemaičių telšiškių tarmėje *ã* (taip pat ir *ã* bei *ẽ*) kamienų vardažodžių daugiskaitos naudininkas gali turėti įnagininko kirtį bei priegaidę, pvz.: dẽinũoms ‘dienoms’, mẽrgũoms ‘mergomis’ (Girdenis 1996: 57, 103, 142).

¹² Dėl šios fleksijos kilmės dar žr. Mažiulis 1970: 311–312.

je išlaikė *i* ir priebalsinio kamieno daiktavardžiai (Zinkevičius, 1966, 233; dar plg. Vaičiakauskytė 2002b: 59). Galūnė *-uomis* atsirado iš senovinės lietuvių **-āmīs*, kur *-ā* kamiengalis ir galūnė **-mīs*. Daugiskaitos įnagininko galūnėje *i* neteko morfologinės reikšmės ir išnyko – tokiu būdu aptariamojo linksnio forma sutapo su daugiskaitos naudininku. Šiuo metu oksitoninio kirčiavimo galūnė skiriasi nuo naudininko tik priegaidė ir su ja susijusiu atitrauktiniu kirčiu¹³: naudininko formos kirčiuojamos tvirtapradiškai, įnagininko – tvirtagališkai; baritoninio kirčiavimo abu linksniai sutampa (dar žr. Aleksandravičius 1963: 105).

Ziwatas rodo, jog XVIII a. viduryje Pajūrio žemaičiai – kretingiškiei – dar var-tojo nesutrumpėjusias daugiskaitos įnagininko formas (sutrumpėjusių formų ana-lizuojamame tekste pasitaikė tik porą kartų).

13. Daugiskaitos inesyvo galūnė yra *-osy* = [*uose*], pvz.: *Jey ne yfzwifju rąkofy jo praduryma wyniu yr ne idiefju pyrfzta muna y wyita wyniu, yr ne ydiefju rąkas mu-na y fzona jo, ne itykiefju* 271₉₋₁₁.

Nesutrumpėjusias vietininko (inesyvo) formas išlaikė tik kai kurie kretingiškiei ir pajūriškiai (Girdenis, Rosinas 1976: 188–197), o šiaip lyginamojoje tarmėje dau-giskaitos vietininko galūnė yra *-uos* (rõnkũos ~ rañkos[e], trúobũos ~ trobõs[e]); dar plg. (Aleksandravičius 1963: 107). Daugiskaitos inesyvas buvo vienu skiemeniu ilgesnis už kitas paradigmos formas, todėl linkęs morfologiškai trumpėti.

Ziwato analizė leidžia teigti, kad XVIII a. viduryje *ā* kamieno daugiskaitos vie-tininko (inesyvo) formos dar netrumpėjo.

ĩā kamienas

ĩā kamieno daiktavardžių linksniavimas nėra gausus. Didelė dalis yra perėjusi į *ē* kamieną¹⁴. Perėjimo priežastis – nekirčiuotoje pozicijoje garsai **-ĩā*, **-ĩan*, **-ĩa* ir **-ē*, **-en* yra sutapę į *-e*, plg. (Rosinas 1971: 49). Dėl šios priežasties galūninio kirčiavimo daiktavardžiai įgijo šešias homonimines formas, o šakninio kirčiavimo – aštuonias. Taigi jau XVIII a. viduryje kretingiškių tarmėje vyko moteriškojo links-niavimo daiktavardžių (kaip, beje, ir viso vardažodžio¹⁵) neproduktyviųjų kamienų perėjimas į produktyviusius.

¹³ Tai galima teigti tik su išlyga, nes *ā* kamieno vardažodžių daugiskaitos naudininkas šiaurės žemaičių tarmėje gali turėti įnagininko kirtį bei priegaidę (Girdenis 1996: 57, 103, 142).

¹⁴ Kai kuriuose kalbotyros darbuose *ĩā* ir *ē* kamienų daiktavardžiai aptariami kartu (Aleksandravičius 1963: 101–116; Šiliauskaitė 1991). Čia *ē* kamieno daiktavardžiai aptariami atskirai.

¹⁵ Plačiau apie *Ziwato* tarmės vardažodžio neproduktyviųjų kamienų perėjimą į produktyviusius žr. Vaičiakauskytė 2002a: 223–236; Vaičiakauskienė 2005: 91–99.

Vienaskaita	Daugiskaita
V. <i>dwafe</i> 55 ₂₀ , <i>poni</i> 18 ₁₇ ~ dvàsè, pùoni	V. <i>dušies</i> 54 ₁₇ ~ dūšes
K. <i>dwafes</i> 15 ₁₉ , <i>ponios</i> 247 ₁₂ ~ dvà.ses, pùoñũos	K. <i>dwafiu</i> 85 ₂₅ ~ dvà.šu
N. <i>dwafey</i> 17 ₁₄ , <i>dušiey</i> 44 ₂₄ ~ dvàsê	N. <i>dwafioms</i> 242 ₂₈ ~ dvàsũoms
G. <i>dwafy</i> 11 ₁₁ ~ dvàsę	G. <i>dwafes</i> 190 ₁₇ ~ dvàsės
Įn. <i>dwafy</i> 19 ₁₀ ~ dvàsė	Įn. <i>kojomis</i> 53 ₂₀ ~ kúojũomis
Vt. <i>baznicio</i> 2 ₂₄ , <i>bažničioj</i> 79 ₂₁ , <i>dwafioy</i> 77 ₁₀ ~ bažnĩčũo, ~ dvàsũo ¹⁶	Vt. <i>kojofy</i> VI ₃₄ ~ kúojũosę
Š. <i>dwafe</i> 236 ₁₀ , <i>poni</i> VII ₂ ~ dvàsè, pùoni	Š. <i>dwafes</i> 243 ₂₀ ~ dvà.ses

1. Vienaskaitos vardininko galūnės yra *-a* = [e], *-e* ir *-i*, pvz.: *Yr teyp tawa du-šie greyta aną atras, iey gieray kaypo Panna fzweciauwfe ano yifzkofi* 50₁₇₋₁₈; *Dafyly-tiekiete, yr pryfyweyziekiete, nes dwafe kuna yr kawlu ne tur: kayp muni regete turyn-ti* 269₁₇₋₁₉; *Tada atimk zaplota už sawa čiftata, kuri efi Aniołams ligi, Tu pati bufi wadinta Pon i Aniołu* 287₁₃₋₁₅.

Lyginamojoje tarmėje vienaskaitos vardininko galūnė *-ę* (dvàsė ~ dvasià, dàlė ~ dalià), kuri kilo iš senovinės **-ǰá*. Tarmėje (kaip ir visų šiaurės žemaičių, išskyrus pačius pietinius ir rytinius jų pakraščius) balsis *a* po minkštojo priebalsio būdamas nekirčiuotas per pareiginį balsį *e* susiaurėjo iki *ę*. Tiesa, Juozas Aleksandravičius (1963: 109) mano, kad toks *a* Kretingos tarmėje susiaurėjęs iki *ę*, bet vargu, ar šis balsis galėjo tiek susiaurėti¹⁷.

Ziwato tarmėje, kaip rodo pavyzdžiai, galūnės balsis dar buvo nesusiaurėjęs. Minėti grafiniai vienaskaitos vardininko variantai (išskyrus *-i*), kaip rodo teksto grafikos analizė, žymi balsį *e* arba *-æ* po *j*.

Atskirai reikia minėti žodį *poni* (pùon¹ ~ pōni), kurio galūnė *-i* (Zinkevičius 1966: 223). Galūninio *-i* nepaplatėjimas rodo, kad jis kilo iš **-í* (Būga 1958: 566). Tarmių tyrimai rodo, kad ilguosius pralietuvių akūtinių galūnių balsius, taip pat ir **ó* ir **ę*, sutrumpino visos tarmės. Šiaurės žemaičiai, skirtingai nuo kitų tarmių, **ú*, **í* nesuplakė su **ũ*, **ý* arba **ó*, **ę*, pvz.: vns. vard. gràži ‘graži’, dgs. gal. mėškùs ‘miškùs’ (Zinkevičius 1966: 116).

Vienaskaitos šauksmininko forma nesiskiria nuo vardininko.

2. Vienaskaitos kilmininkas turi šias galūnes: *-es*, *-os*, pvz.: *Kaltas tafay fuwadziotojes, pyktos dwafes apfiestas, smerte* 182₁₄; *Ponas Jezušas uterniky po werbu nedielos griza y Jeruzalu* 121₃.

¹⁶ Šiuo metu lyginamojoje tarmėje vartojama forma su *ē* kamieno galūne, pvz.: dvàsīe ‘dvasė(je)’.

¹⁷ Čia minėtina, kad atvirasis *e* kirčiuotoje absoliutinėje galūnėje visai neseniai egzistavo šiaurės žemaičių – Žemaičių Kalvarijos ir Nevarėnų – apylinkėse, plačiau apie tai žr. Girdenis 2000a: 233–236; dar plg. Juškaitė, Girdenis 1974: 93–94.

Kretingiškių tarmėje aptariamojo linksnio galūnė esti dvejopa: nekirčiuota *-es* ir kirčiuota *-uos* (dvą.s^es ~ dvāsios, pūoñūs ~ poniōs). Nekirčiuota fleksija tiek *Ziwato*, tiek ir lyginamojoje tarmėje sutapo su *ē* kamieno forma. Tekste vienaskaitos kilmininko grafiniai variantai fiksuoja galūnę *-es*, kuri vėliau tarmėje virto į *-es*.

3. Vienaskaitos naudininko galūnė yra *-ey* = [e], pvz.: *Garbie buk Tiewuy, yr Sunuy, yr Dwafey Szwetay* 304₂₅₋₂₆.

Dabartinėje ŠVŽK tarmėje vienaskaitos naudininko galūnė *-e* (dvàsê ~ dvāsiai) monoftongizavosi iš *-iai*, kuri kilo iš senovinės **-iai*. Analizuojamame tekste vienaskaitos naudininko lytys su *-ey*, kaip rodo *Ziwato* grafikos ir rašybos analizė (Girdenis 2000a: 233–257; 2000b: 183–190; 2001: 292–326; Girdenis, Girdenienė 1997: 11–44; Girdenis, Skirmantas 1998: vii–xiv), vertintinos kaip autoriaus paaukštaitintos formos.

4. Vienaskaitos galininko galūnės yra *-y* = [e], *-e*, *-q*¹⁸, pvz.: *O anyi užfmutnity yr iftrošity taries Dwafy regi* 269₁₃₋₁₄; *Galeie Aniolas paimte anq sukne, yr parodite ję Diewuy Tiewuy kalbiedamas apwezyiek Diewy Tiewy fu kne* 165₁₋₂.

Lyginamojoje tarmėje vartojama vienaskaitos galininko forma su *-ę* (dvą.s^e ~ dvāsia, vą.î^ë ~ vālią).

Žemaičių tarmėje niekada nekirčiuojamoje cirkumfleksinėje galūnėje nosiniai balsiai yra sutrumpėję. Taigi šiandien tarmėje esamas balsis *-ę* sutrumpėjo iš senovinės **-iāñ* (→ **-iañ* → **-iēñ* → *-en* → *-ēn* → *-ē* → *-ę*), plg. Girdenis 2001: 172.

5. Vienaskaitos įnagininko galūnė yra *-y* = [e], pvz.: *Nes Jonas šwetas Dwafy fzwetu prypilditas, prypilde Motina sawa* 19₁₉₋₂₀.

Ziwate fiksuojama vienaskaitos įnagininko galūnė atitinka dabartinės tarmės vienaskaitos įnagininko formą su fleksija *-ę* (dvàs^ë ~ dvasià, vāî^ë ~ valià). Aptariamojo linksnio galūnė *-ę* sutrumpėjo iš **-iāñ* (→ **-iān* → **-iēn* → *-ēn* → *-ēn* → *-ē* → *-ę*).

6. Vienaskaitos inesyvo galūnės yra *-o* = [uo], *-ioj*, *-ioy*, pvz.: *Trečioie dieyno ftejos balfas dydis Bažničio, kuri wyfy gyrdieie* 7₁₉₋₂₀; *Dyino pewno fubatos Ponas Jezufas mokie Bažničioj, kur tynay buwa žmogus nekurfay judziuwufy rąka turynti* 79₂₁₋₂₃; *Pałayminty ira ubagay dwašioy (tyi ira pyrmyi žodey) nes anu ira Karalifte Dangaws* 63₁₉₋₂₁.

Lyginamosios tarmės autentiška vienaskaitos inesyvo fleksija laikytina *-uo* ir nuo *ā* kamieno daiktavardžių galūnės skiriasi tik kamiengalio priebalsio minkštumu (plg. aptartas *ā* kamieno formas).

¹⁸ Dėl šios galūnės plačiau žr. Girdenis, Girdenienė 1997: 23–25. Su šia fleksija tekste pasitaikė tik vienas žodis, kuris dėl sakralumo veikiausiai vertintinas kaip lenkiška forma, pvz.: *O tay Ponas Jezufas kalbije, diel to, idant butum pakarny, yr tare iems eydamy po wyfa swieta apfakikiete Ewangeliq wyfam futwierymuy* 273₃₋₆.

7. Daugiskaitos vardininko galūnės yra *-as* = [es], *-es*, pvz.: *Potam jogiey anos k o j e s f z w ę t a s b u w a f u w a y k ś c i o t a s y r f u r o n i t a s n u a k m e n u y r f m y l t i u k a r f z t e ; m a f t y b r a g y p a t e p e y r b u c i a w a n e p a r f t o d a m a* 70₁₆₋₁₈; *Dabar kunay f z w ę t u j u , d u ś i e s p r y a z d a b i t a s b u s k a r u n o m i s t r e j o k i o m i s* 326₂₅₋₂₆.

Lyginamojoje tarmėje daugiskaitos vardininko galūnė yra *-ęs* (dvã.s^ę ~ dvãsiõs, vã.ã^{ęs} ~ vãlios). Žemaičiai seniai yra sutrumpinę nekirčiuotas ilgąsias cirkumfleksines galūnes, todėl kalbamojo linksnio fleksija *-ęs* kildintina iš senovinės **-ãĩs* (→ **-iãs* → **-ãs* → *-as* → *-es* → *-ęs*). *Ziwatas* fiksuoja tarpinę raidos grandį *-es*.

Daugiskaitos šauksmininko forma sutampa su daugiskaitos vardininku.

8. Daugiskaitos kilmininko galūnė yra *-u*, pvz.: *Teyp ana pry ejufi pry Pona Jezufa pole po koju jo; dudama garby jem, yr tare: Pony padiek maņ 85*₅₋₇; [...] *kurie pryie-my Wiera Szwęta kada fkyte pry Myfiu Szwętu Ewangeljy* [...] IV₈₋₉.

Lyginamojoje tarmėje daugiskaitos kilmininko galūnė gali būti kirčiuota ir nekirčiuota (kúoj^u ~ kójų, maččũ ~ marčiũ).

Ziwato tarmėje kirčiuota kilmininko formos galūnė, kaip jau buvo minėta, veikiausiai dar tebeturėjo nosinį balsį.

9. Daugiskaitos naudininko galūnė yra *-oms*, pvz.: *Tada fu dydziu fzturmu, yr alařu ųgiedintas, y Pekla biega, yr pyktoms dwařioms apřakie* 242₂₇₋₂₈.

Šio linksnio galūnė nuo *ã* kamieno skiriasi tik kamiengalio priebalsio minkštumu (plg. aptartas *ã* kamieno formas).

10. Daugiskaitos galininko galūnės yra *-es*, pvz.: *Yr teyp uřtawyczney ařzaromis mařgoje k o j e s j o f z w ę t a s* 70₁₀₋₁₁.

Kretingiškių daugiskaitos galininko forma baigiasi *-ęs* (dvãšęs ~ dvasiãs, vãã^{ęs} ~ valiãs), kuris kilo iš senovinės lietuvių **-ãĩs* (→ **-iãs* → **-ãs* → *-as* → *-es* → *-ęs*). *Ziwatas* fiksuoja dar nesusiaurėjusį galūninį *e*.

11. Daugiskaitos įnagininko galūnė yra *-omis*, pvz.: *Kada jaw buwa awřztanti, tada eje Ponas Jezufas nu kařna, pry anu par Mary wyrřzumi wãndens, Sawřomis k o j o m i s k a y p o ų e m y* 83₂₁₋₂₃.

Dabartinėje ŠVŽK tarmėje baritoninio kirčiavimo žodžių daugiskaitos įnagininko formos nesiskiria nuo naudininko (dvãřũoms ~ dvãsiõms), nors, kaip jau buvo minėta, šiaurės žemaičių tarmėje naudininkas neretai gali turėti įnagininko kirtį bei priegaidę (plg. aptartas *ã* kamieno formas), o oksitoninio kirčiavimo žodžiai nuo naudininko skiriami tik priegaide (vããđũoms ~ vããđziõms). Kretingiškių tarmėje aptariamojo linksnio galūnė, kaip rodo pavyzdžiai, yra morfologiškai sutrumpėjusi.

12. Daugiskaitos inesyvas vartojamas su galūne *-ofy* = [uosę], pvz.: *Tada řionay Szwetas Bernotas kařba: o diřna prowa yřřgãnima muřu, jog Chriřufas Ponas kibodamas ant kriřiãws, dawę ronũ, dawę muku, yr řopulu kięntieje, k a y p o t a y k a r u n a E r f ų k i e c i u a n t G a ł w u S z w ę c i a w ų y , r a ř o f y , k o i o f y w y n i s , o w y i n o g a p e y m u k a t i l i e j e : n e f z a w k i e s k a w d , a l e t r o k ų t u* 240₁₆₋₂₂.

Lyginamojoje tarmėje aptariamojo linksnio forma nuo *ā* kamieno skiriasi tik kamiengalio priebalsio minkštumu (plg. aptartas *ā* kamieno formas).

Ē KAMIENAS

Šio kamieno daiktavardžiai (kaip ir ką tik aptartų kamienu) yra moteriškosios giminės (išskyrus žodį *diedes* 7₂₁ 'dėdės'), turi septynis linksnius (vardininką, kilmininką, naudininką, galininką, įnagininką, vietininką (inesyvą) ir šauksmininką), tris skaičius (vienaskaitą, daugiskaitą ir dviskaitą).

Vienaskaita

V. *meyle* 34₁₀, *garbie* 105₂₇ ~ mēile, gāfbīe
 K. *meyles* 11₁₅, *garbies* 2₄ ~ mēiles, gāfbīes
 N. *meyle* 300₄, *sawley* 258₁₆ ~ mēilē, sáulē
 G. *meily* 28₃ ~ mēile
 Įn. *meily* 58₂₃ ~ mēilē
 Vt. *ziemie* 5₂₂, *ziemiey* 199₂₂ ~ žēmīe
 Š. *meyle* 145₄, *zwayzdie* 291₈ ~ mēile,
 žvāizdīe

Daugiskaita

V. *linksmibes* 229₄ ~ liņkšmībes
 K. *linksmibiu* 288₁₀ ~ liņkšmību
 N. *paneliems* 177₂ ~ panēliems
 G. *linksmibes* 20₁₁ ~ liņkšmībēs
 Įn. *linksmibiemis* 152₁₃ ~ liņkšmībiemis
 Vt. *giesmiefy* 30₂₆ ~ gēismīesē
 Š. *gymynes* 312₂₂ ~ gēmē.nes

1. Vienaskaitos vardininko galūnės yra *-e* ir *-ie*, pvz.: *Dielko tawa meyle ateje* 34₁₀; *Błagaszowitas, kurfay wardon Diewa eyta: ant amziu tegul garbie iem busy* 113₅₋₆.

Lyginamojoje tarmėje galūninio kirčiavimo daiktavardžių vienaskaitos vardininko galūnė yra *-ie*, o šakninio kirčiavimo – *-ę* (pêlķę ~ pēlkē, žuolīe ~ žolē) (Zinkevičius 1966: žemėl. nr. 38, 42). Nekirčiuoto **-ē* (po minkštojo priebalsio) raidos rezultatas sutampa su **-ā* raidos rezultatu (Girdenis 2001: 171). Paprastai nekirčiuotąjį galūnės alomorfa išstumia kirčiuotasis, pavyzdžiui, vietoj vns. vard. **(bált)-ā* imama sakyti **(bált)-a*, vietoj vns. įn. **(bált)-ō* – **(bált)-u*. Kaip teigia Girdenis (2001: 377), jei galūnė priklausė kaitybos tipui (kamienui), aiškiai linkusiam į baritoninę akcentuaciją, galėjo įsitvirtinti ir nekirčiuotasis vienos kitos galūnės alomorfai. Taip, matyt, aiškintina kalbamojo linksnio raida, t. y. *(sául)-ē* < **(sául)-ē* ir ypač *(giesm)-ē* < **(gēs)-ē* < **(gēs)-ē*.

Ziwatas žodžio gale fiksuoja dar nesusiaurėjusį balsį *e*.

Vienaskaitos šauksmininkas sutampa su vardininko forma.

2. Vienaskaitos kilmininko galūnės yra *-es*, *-ies*, pvz.: *Yfzžodziu Motinas milawfes, yr yfz meyles fawa waykielis ne werkie* 33₁₁₋₁₂; *Swyifiby ant apšwyityma Pagoniu, yr ant garbies žmoniu tawa Jzraelu* 38₁₈₋₂₀.

ŠVŽK tarmėje vienaskaitos kilmininko (kaip ir vienaskaitos vardininko) galūnė dvejopa: šakninio kirčiavimo daiktavardžių galūnė yra *-es*, o galūninio kirčiavimo –

-ies (pêlk^εs ~ pèlkės, žuolies ~ žolės) (Zinkevičius 1966: žemėl. nr. 40, 44). Kalbamojo linksnio fleksija kilusi iš senovinės lietuvių *-ēš.

Kaip rodo *Ziwato* analizė, XVIII a. viduryje kretingiškių tarmėje fleksija -es < *-ēs dar skyrėsi nuo galūnės -ēs < *-ēs, plg.: *meyles* 33₁₂ < *-ēs ‘meilės’ ir *ugnys* 90₄¹⁹ < *-ēs ‘ūgnies’.

3. Vienaskaitos naudininko galūnės yra -ey ir -e = [e], pvz.: *O Diewy wyfagalis, ne yfzpařakitas dudu diekawones tawa gali bey, teykies mun tą duty yfz sawa gieribes, idant pylnay galiecio służyty ano szwętay miłafzyrdıfıtey* 25₂₃₋₂₅; *Cionay diwities galem yfzgieribey yr meyle Chriftufa Pona, jog dieł griezna źmogaws ant tokie smerte afierawojos, yr atfydawe* 300₃₋₅.

Kretingiškių vienaskaitos naudininko forma vartotina su -e (pêlkê ~ pèlkei, žuolê ~ žolei), kuris monoftongizavosi iš *-ei (Zinkevičius 1980: 205; 1966: 90).

Tikroji, t. y. žemaitiška vienaskaitos naudininko fleksija yra -e, o lytys su -ey (kaip ir anksčiau aptartų daiktavardžių kamienų) vertintinos kaip aukštaitinimo padarinys. Dėl šios priežasties, matyt, naudininko formos su monoftongizuotu galūnės balsiu tekste itin retos²⁰.

4. Vienaskaitos galininko galūnė yra -y = [e], pvz.: *O unfay mumis užtą y amžyna gar by pryimfey* 24₁₃₋₁₄.

Lyginamojoje tarmėje vienaskaitos galininko galūnė sutampa su *Ziwato* tarmės galininko fleksija -ę (pêlk^ε ~ pèlkę, žuol^ε ~ žolę). Aptariamo linksnio ę kilusi iš senovinės *-ē (en → -ē → -ę).

5. Vienaskaitos įnagininko galūnė yra -y = [e], pvz.: *Ale ką tynay rašie, kalba řzwętas Ambraźiejus, jog rašie tus źodźius: źieme źiemy pakalba* 122₂₃₋₂₄.

Dabartinėje kretingiškių tarmėje vienaskaitos įnagininko galūnė -ę sutampa su galininku (pêlk^ε ~ pèlke, žuol^ε ~ žolė). Aptariamojo linksnio fleksija -ę sutrumpėję iš senovinės *-ēn (→ -én → -én → -ė → -ę).

6. Vienaskaitos inesyvo galūnės yra -ie, -iey, pvz.: *Uźłaykity Prıřakimus Diewa, kurius pyldity reykalas, ne tyktay pagał zwyczjaws, ale pagał intencyes pryřakitoje, tay ira, meyli e, yr pagał meyles* 329₈₋₁₁; *Apey pařtati Pona mufu Jezusa Christufa, cieřy Oktawiona Ciecoriaws: ne kurfay Lentulus řzaliey Zidu źiemiey Heroda Karalaws Uriedniks, Senatuy yr wyřay Roday Rima aprařie* VIII₁₉₋₂₁.

Dabartinėje ŠVŽK tarmėje aptariamojo linksnio galūnė -ie ~ -ė(je) (pêlkie ~ pèlkė(je), žuolê ~ žole(jė)), kaip rodo tarmių tyrimai, iš seno sutapo su i ir priebalsinio kamienų vienaskaitos vietininku (dar žr. Girdenis 1963: 34). Dėl morfo-

¹⁹ Apie *Ziwato* tarmės i kamieno daiktavardžių raidą žr. Vaičiakauskytė 20002a: 223–236.

²⁰ Grafinį vienaskaitos naudininko variantą -e *Ziwate* turi tik septyni žodžiai, būtent, *meyle* 300₄ ~ meilei, *panele* 7₃ ~ panelei, *Pyłotiene* 214₃ ~ Pilotėnei, *tarneyte* 53₁₆ ~ tarnaitei, *zdraice* 145₁₅ ~ zdraicei, *zwa- yzde* 328₁₀ ~ žvaizdei, *źieme* 310₂₈ ~ žemei.

loginio trumpėjimo šis linksnis yra praradęs vieną skiemenį. Aptariamojo linksnio galūnė yra antrinės kilmės. Ji sudaryta iš senojo lokatyvo *žemēi + *én (Rosinas 2000: 179).

Analizuojamame tekste tikroji kalbamojo linksnio fleksija, aišku, yra *-ie*, o formos su *-iey* vertintinos kaip aukštaitinimo padarinys.

7. Daugiskaitos vardininko galūnė yra *-es*, pvz.: *Zw a y z d e s i r a f z w ę t i e j y D i e w a, n i e j o k i o s f z w y i f i b e s g r i e f z n i k a m s n e ž i ć i o s* 310₁₄₋₁₅.

Kretingiškių tarmėje daugiskaitos vardininko lytis turi galūnę *-ęs* (pėlk^{ės} ~ pėlkės, žuol^{ės} ~ žolės) (plg. Zinkevičius 1966: žemėl. nr. 44, 48). Kalbamosios formos fleksija *-ęs* sutrumpėjo iš *-ė̄s (*-ė̄s → *-es → -ęs).

Ziwato tarmėje, kaip matyti, daugiskaitos vardininko formos balsis *e* dar buvo nesusiaurėjęs.

Daugiskaitos šauksmininkas (kaip ir anksčiau analizuotų kamienų) sutampa su vardininku.

8. Daugiskaitos kilmininko galūnė yra *-u*, pvz.: *K a y p o t a w a r ć i e y s b u f t e m u k u, t e y p o b u f e t e y r l i n k s m i b i u* 288₉₋₁₀.

Dabartinėje ŠVŽK tarmėje daugiskaitos kilmininko galūnės yra *-u* arba *-u* (pėlk^u ~ pėlkių, žuol^ū ~ žolių) ir nesiskiria nuo anksčiau aptartų daiktavardžių kilmininko fleksijos.

9. Daugiskaitos naudininko galūnė yra *-iems*, pvz.: *A n t r a k a r u n a w a d i n t a i r a P a n e l u, o t a P a n e l i e m s i r a d u t a, a p e y k u r e s g i e d a B a ų n i ć i a S z w ę t a* 294₁₄₋₁₆.

Lyginamojoje tarmėje daugiskaitos naudininko galūnė sutampa su paliudyta *Ziwate*, t. y. yra *-iems* (pėlk^{iems}²¹ ~ pėlkėms, žuol^{iems} ~ žolėms). Galūnė *-iems* ~ *-ė̄ms* morfologiškai sutrumpėjusi iš senovinės lietuvių *-ė̄mus (*-ė̄mus → *-ė̄mōs → *-iemōs* → *-iems*).

10. Daugiskaitos galininko galūnė yra *-es*, pvz.: *K ł a w f e j y M a r i a p r a f y d i e i m a E l z b i e t a s f z w ę t o s, E l z b i e t a k ł a w f e s p r a f y d i e i m a f z w ę ć i a w f e s P a n n o s; y r t e y p d y d e s l i n k ś m i b e s p a f a k o i e w y i n a q n t r a y* [...] 20₉₋₁₂.

Dabartinėje kretingiškių tarmėje daugiskaitos galininko galūnė *-ęs* (pėlk^{ės} ~ pėlkes, žuol^{ės} ~ žolės) kildintina iš senovinės *-ė̄s. *Ziwato* analizė rodo, kad balsis *e*, kaip ir daugiskaitos vardininko galūnėje, dar buvo nesusiaurėjęs. Neseną šio balsio susiaurėjimą rodo kitų žemaičių turimas platus *e*. Kaip jau minėta, iki šiol atvirasis *e* egzistavo šiaurės žemaičių – Žemaičių Kalvarijos ir Nevarėnų – apylinkėse. Tas atvirasis *e* turimas tik vietoj kirčiuotų šalutiniu kirčiu buvusių akūtinių *-ā ir *-ė̄ (Girdenis 2000a: 233–236, 321–323; dar plg. Aleksandravičius 1963: 111; Būga 1958: 560).

²¹ Apie tai, kad aptariamojo kamieno daiktavardžių daugiskaitos naudininkas gali turėti įnagininko kirtį ir priegaidę dar žr. Zinkevičius 1966: 235.

11. Daugiskaitos įnagininko galūnė yra *-iemis*, pvz.: *O tąw awyneli walgity pradije, batus nu koju nuawe, frienas par jufe, lazdeliemis pasyrieme, nie wyina kawła nelawzie* 143_{16–18}.

Lyginamojoje tarmėje baritoninio kirčiavimo žodžių daugiskaitos įnagininkas (pėlkėms ~ pėlkiems) nesiskiria nuo daugiskaitos naudininko, o oksitoninio kirčiavimo žodžius nuo naudininko skiria tik priegaidė ir su ja susijęs atitrauktinis kirtis²² (žuoliems ~ žolėm[i]s). Daugiskaitos įnagininkas skyrėsi vienu skiemeniu nuo kitų paradigmos formų, todėl patyrė morfologinį trumpėjimą, t. y. galūnės balsis *i* yra išnykęs. Tiesa, sutrumpėjusios formos analizuojamame tekste yra tik trys žodžiai: [...] *yr užsluzyje ant amžynu muku neteyfi biems sawa* 321_{18–19}; *Jezufas milawfis kada yszwida Judošiu ysz toła ateynanti, židus fu miećieys, yr fu pachodniems, tada budyna Apafztałus kalbiedamas* [...] 168_{12–14}; *Yr kaypo Zwayzdes fu žwayzdiems ne tur wyfas ligie szwiefuma terp sawęs, Sawle fu Mienefiu* [...] 311_{22–23}. Taigi XVIII a. viduryje daugiskaitos įnagininko formos trumpėjo tik sporadiškai. *Ziwato* tarmėje daugiskaitos įnagininkas nuo naudininko skyrėsi galūninio baltio *i* buvimu.

12. Daugiskaitos inesyvo galūnė yra *-iefy* = [iesę], pvz.: *Apey tą karunawoima ira Giefmiefy Salamona parašita* 206_{7–8}.

Dabartinėje ŠVŽK tarmėje daugiskaitos vietininko galūnė taip pat *-ies^ę*. Kalbamojo linksnio forma buvo ilgesnė vienu skiemeniu už kitas paradigmos formas, todėl Kretingos apylinkėse galūnė morfologiškai sutrumpėjo (pėlkės ~ pėlkės(e), dūbės ~ duobės(ė)).

Ziwato tarmėje aptariamojo linksnio forma (kaip ir kitų anksčiau aptartų kamienų) dar buvo nesutrumpėjusi.

MOTERIŠKOJO LINKSNIAVIMO DAIKTAVARDŽIŲ DVISKAITA

Ziwate, kaip ir visoje lietuvių kalboje, vartojamos moteriškojo linksniavimo (kaip ir apskritai viso vardažodžio, žr. Vaičiakauskytė 2002b: 62–66) daiktavardžių dviskaitos vardininko, naudininko²³, galininko ir įnagininko formos. Tiesa, reikia paminėti, kad nagrinėjamame tekste kelis kartus pavartotos dviskaitos kilmininko lytys. Taigi analizuojamų daiktavardžių kamienų dviskaitos paradigma atrodo taip:

V. *dwy žwayzdy* 20₈ ~ dvė žvaidė

K. *dwyiu dyinu* 106₂ ~ dvėjū dėinū

²² Tai galima teigti tik su išlyga, nes, kaip buvo ne kartą minėta, moteriškojo linksniavimo daiktavardžių daugiskaitos naudininkas gali turėti įnagininko kirtį ir priegaidę; dar plg. (Zinkevičius 1966: 243).

²³ Analizuojamų kamienų daiktavardžių naudininko formų tekste nepasitaikė.

G. *dwy dyiny* 106₁, *aby kojy* 224₁₄ ~ dvė dėinė, àbė kūo^š
 Įn. *dwym gałwym* 311₁₉ ~ dvėm gálvėm

1. Moteriškojo linksniavimo tipo vardažodžių dviskaitos vardininko ir galininko linksnių galūnė yra *-y* = [e], pvz.: *Yr teyp par dwy dyiny ape tay tilieje, yr tare potam po dwyiu dyinu fawa Mokitynems: Eykiem y židu žiemy* 106₁₋₃; *Yr teypo ij yfztæfy kaypo striuna ant Lutnes, dydy wyny aby fzwæćiaufy kojy pry kriziaws prymušie* 224₁₃₋₁₅; *Patam ana fu uczćiaufy pakiele anà: yr teyp fiedieje aby ligiey, yr pradieje terp fawæs kałbiety dwy żwayzdy Dangaws, Motinas fzwætas* 20₆₋₉.

Dabartinėje lyginamojoje tarmėje tiriamojo linksniavimo daiktavardžių dviskaitos vardininko ir galininko formos sutampa su paliudytomis *Ziwate* (dvė žvaizdė ~ dvī žvaigždī). Moteriškosios giminės dviskaitos vardininko ir galininko fleksija *-e* ~ *-i* kildintina iš senovinės lietuvių **-ē* (plg. Kazlauskas 1968: 130; dar žr. Zinkevičius 1980: 181).

2. Dviskaitos kilmininko galūnė yra *-u*, pvz.: *Yr teyp par dwy dyiny ape tay tilieje, yr tare potam po dwyiu dyinu fawa Mokitynems: Eykiem y židu žiemy* 106₁₋₃.

Dabartinėje kretingiškių tarmėje daiktavardžio dviskaitos kilmininko galūnė taip pat yra *-u* (dvėjū: būobu ~ dvijū: bóbų) ir sutampa su aptariamų daiktavardžių daugiskaitos kilmininku.

3. Dviskaitos įnagininko galūnė yra *-ym* = [em], pvz.: *Norint wyiny butum fweykiy buwy, kyty ułomny; rąku koju neturiey; kuprotty, akły, dwym gałwym, kieturiomis kojomis [...]* 311₁₇₋₂₀.

Dabartinėje ŠVŽK tarmėje dviskaitos įnagininko galūnė taip pat *-em* (dvėm šakėm ~ dviīm šakiīm). Dėl dviskaitos įnagininko kilmės ir raidos esama įvairių aiškinimų (plg. Mažiulis 1970: 209–218; Zinkevičius 1980: 198). Šiame straipsnyje laikomasi Kazlausko hipotezės. Taigi senosios dviskaitos įnagininko formų kamien-galis yra vardininko ir galininko galūnė. Seniausioji šio linksnio forma turėjo galūnę *-ma*, galbūt kilusią iš **-má* (Kazlauskas 1968: 128, 132; dar plg. Aleksandravičius 1967: 239; Zinkevičius 1966: 206). Veikiausiai kretingiškių aptarimosios dviskaitos forma yra morfologinės kilmės²⁴ – žemaičiai įnagininko (kaip, beje, ir naudininko) galūnės vokalizmą priderino prie vardininko ir galininko galūnės vokalizmo.

Baigiant analizuojamo tipo daiktavardžių dviskaitos formų aptarimą galima teigti, kad *Ziwato* laikais, kaip rodo pateikti pavyzdžiai, jau buvo vartojamos tokios moteriškojo linksniavimo tipo daiktavardžių dviskaitos formos, kokios vartojamos ir šiandien kretingiškių plote (dar plg. Aleksandravičius 1963: 104).

²⁴ Antanas Salys šias kretingiškių dviskaitos formas bandė aiškinti fonetiškai, bet tam prieštarautų moteriškosios giminės vardažodžio galūnės *-em* kilmė iš **ām*; nepavyktų fonetiškai paaiškinti ir tokios formos kaip (*dōm*) *gaidōm* ‘(dviem) gaidžiam’, nes junginys **dǝ* žemaičių tarmėje yra supriešakėjęs prieš kalbamųjų dvigarsių siaurėjimą (Girdenis 2001: 430).

IŠVADOS

Išanalizavus ir palyginus *Ziwato* tarmės ir ŠVŽK moteriškojo linksniavimo daiktavardžių kamienų paradigmas, galima daryti šias išvadas.

1. *Ziwato* tarmės ir ŠVŽK moteriškojo linksniavimo daiktavardžių paradigmų lyginimas atskleidė, kad nuo XVIII a. vidurio kretingiškių tarmėje esminių morfologinių pokyčių neįvyko. Tarmės morfologijos raida priklauso nuo morfologijos ir fonologijos reiškinių.
2. Jau XVIII a. viduryje kretingiškių tarmėje vyko moteriškojo linksniavimo daiktavardžių (kaip ir viso vardažodžio) neproduktyviųjų kamienų perėjimas į produktyviusius.
3. Tyrimas atskleidė, kad jau *Ziwato* tarmėje buvo sutapę daiktavardžių *o* ir *ā* kamienų vienaskaitos įnagininko formos.
4. Jau XVIII a. viduryje kretingiškių tarmėje moteriškojo linksniavimo daiktavardžių vienaskaitos vietininko (inesyvo) formos buvo patyrusios morfologinį trumpėjimą. Daugiskaitos formos (kaip, beje, ir vyriškojo linksniavimo) dar netrumpėjo. Šiuo metu sutrumpėjusios kalbamosios lytys būdingos tik Kretingos šnektai.
5. *Ziwato* analizė rodo, kad moteriškojo linksniavimo daiktavardžių daugiskaitos naudininko formos morfologiškai pakito iki XVIII a. vidurio – tekste visuotinai vartojamos sutrumpėjusios lytys.
6. *Ziwato* tarmėje moteriškojo linksniavimo daiktavardžių daugiskaitos įnagininko formos nuo naudininko skyrėsi tik galūninio balsio *i* buvimu. Lyginamojoje tarmėje minėtas formas skiria tik priegaidė ir su ja susijęs atitrauktinis kirtis.
7. Kaip rodo *Ziwato* analizė, XVIII a. viduryje kretingiškių tarmėje *ē* kamieno daiktavardžių fleksija *-es* < **-ēs* dar skyrėsi nuo galūnės *-es* < **-ēs*, plg.: *meyles* 33₁₂ < **-ēs* ‘meilės’ ir *ugnys* 90₄ < **-ēs* ‘ugnies’.
8. Nagrinėjamame tekste dviskaitos formos retos, bet dėsningos. *Ziwato* laikais, kaip rodo pateikti pavyzdžiai, jau buvo vartojamos tokios moteriškojo linksniavimo tipo daiktavardžių dviskaitos formos, kokios vartojamos ir šiandien kretingiškių plote.

LITERATŪRA

- Aleksandravičius Juozas 1963: Kretingos tarmės daiktavardžio kaitos ypatybės ir galūnių raida. – *Kalbotyra* 9, 101–117.
- Alminauskis K., 1931: Vyskupo A. Baranausko laiškas Hugo Weberiui. – *Archivum Philologicum* 2, 68–116.
- Bazinys R. 1995: 1759 metų „*Ziwato*“ veiksmožodis ir jo formos (bakalauro darbas). Vilniaus universitetas.

- Būga Kazimieras 1958: *Rinktiniai raštai* 1. Vilnius: Valstybinė polit. ir moksl. lit. leidykla.
- Būga Kazimieras 1961: *Rinktiniai raštai* 3. Vilnius: Valstybinė polit. ir moksl. lit. leidykla.
- Girdenis Aleksas 1962: *Tirkšlių tarmės morfologija ir žodžių daryba* (rankraštis).
- Girdenis Aleksas 1996: *Taip šneka tirkšliškiai*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Girdenis Aleksas 2000a: *Kalbotyros darbai* 1. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Girdenis Aleksas 2000b: *Kalbotyros darbai* 2. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Girdenis Aleksas 2001: *Kalbotyros darbai* 3. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Girdenis Aleksas, Rosinas Albertas 1976: Keletas samprotavimų dialektologinės fonetikos klausimais. – *Baltistica* 12(2), 188–197.
- Girdenis Aleksas, Girdenienė Danutė 1997: 1759 metų „Ziwato“ indeksas. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Girdenis Aleksas, Skirmantas Petras 1998: 1759 metų „Ziwatas“. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Girdenis Aleksas, Pabrėža Juozas 1998: *Žemaičių rašyba*. Vilnius–Šiauliai.
- Grinaveckis Vladas 1973: *Žemaičių tarmių istorija*. Vilnius: Mintis.
- Juškaitė T., Girdenis Aleksas 1974: Tas pats ir Nevarėnuose. – *Kalbotyra* 25(1), 93–94.
- Kazlauskas Jonas 1968: *Lietuvių kalbos istorinė gramatika*. Vilnius: Mintis.
- Kazlauskas Jonas 1958: Lietuvių kalbos *i*-kamieno daiktavardžių vienaskaitos įnagininko ir vietininko formų kilmės klausimu. – *Kalbotyra* 1, 51–67.
- Kazlauskas Jonas 1959: Daiktavardžių (*i*)u linksniavimo nykimas. – *Lietuvių kalbotyros klausimai* 2, 17–45.
- Kazlauskas Jonas 1963a: Archajiškos priebalsinio kamieno linksnių formos. – *Kalbotyra* 6, 333–334.
- Kazlauskas Jonas 1963b: Dėl lietuvių kalbos vardažodžio kirčiavimo sistemos raidos. – *Kalbotyra* 7, 171–181.
- LKA II – *Lietuvių kalbos atlasas* 2. *Fonetika*. Vilnius: Mokslas, 1982.
- LKA III – *Lietuvių kalbos atlasas* 3. *Morfologija*. Vilnius: Mokslas, 1991.
- Mažiulis Vytautas 1970: *Baltų ir kitų indoeuropiečių kalbų santykiai*. Vilnius: Mintis.
- Palionis Jonas 1979: *Lietuvių literatūrinės kalbos istorija*. Vilnius: Mokslas.

- Palionis Jonas 1995: *Lietuvių rašomosios kalbos istorija*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Rinkauskienė Regina 1999: *Rytų aukštaičių uteniškių vardažodis: dabartinė padėtis ir istorinė raida* (daktaro disertacija). Vilniaus pedagoginis universitetas.
- Rosinas Albertas 1971: Šaukėnų šnectos *ĭā*, *ē* ir *i* kamieno daiktavardžiai. – *Kalbotyra* 23(1), 49–54.
- Rosinas Albertas 1995: *Baltų kalbų įvardžiai: morfologijos raida*. Vilnius: Vilniaus universitetas.
- Rosinas Albertas 2000: Inesyvo ir adesyvo kilmės ir raidos klausimu. – *Baltistica* 34(2), 173–183.
- Subačius Giedrius 1998: *Žemaičių bendrinės kalbos idėjos: XIX amžiaus pradžia*. Vilnius: Mokslo ir enciklopedijų leidykla.
- Šiliauskaitė R. 1991: *1759 metų „Ziwato“ daiktavardžių linksniavimo sistema* (diplominis darbas). Vilniaus universitetas.
- Vaičiakauskytė Sonata 2001: 1759 metų „Ziwato“ o, io, iio kamienų daiktavardžiai ir jų raida. – *Kalbotyra* 50(1), 119–133.
- Vaičiakauskytė Sonata 2002a: 1759 „Ziwato“ i irriebalsinio kamieno daiktavardžiai ir jų raida. – *Baltistica* 36(2), 223–236.
- Vaičiakauskytė Sonata 2002b: *1759 metų „Ziwato“ vardažodžio linksniavimo sistema* (daktaro disertacija). Vilniaus pedagoginis universitetas.
- Vaičiakauskienė Sonata 2005: 1759 metų „Ziwato“ u ir iu kamieno daiktavardžiai ir jų raida. – *Acta linguistica lithuanica* 53, 91–99.
- Zinkevičius Zigmąs 1966: *Lietuvių dialektologija*. Vilnius: Mintis.
- Zinkevičius Zigmąs 1980: *Lietuvių kalbos istorinė gramatika* 1. Vilnius: Mokslas.

Nouns of Feminine-type Declension in the *Ziwato* of 1759 and the Morphological Development of Those Nouns

SUMMARY

The aim of the article was to research and describe the development of the feminine-type noun declension, with emphasis on the *Ziwato* of 1759, the written record of the 18th century Northern Zemaiciai of Kretinga Dialect. There are three kinds of stem identified in the feminine-type declension – *ā* and *ĭā* stems, and also *ē* stem in the *Ziwato* Dialect. The first two

of the three stems are very much alike, the only difference being the palatalized consonant in the immediate post-stem position. As the present research proves, a very close similarity can be observed between the stems $\dot{\bar{a}}$ and $\bar{e}$ in the Zemaiciai Dialect.

The research presents an accurate and consistently carried out analysis of the aforementioned noun stems in terms of the study of their declension paradigms, and the obtained data were compared with the data of the present-day use in the Northern Zemaiciai of Kretinga Dialect. With the help of the method of inner reconstruction, the following points were disclosed and given solid grounding: the origin of noun inflections, some processes in the historical development of proper names, causes and motives for change. The method of comparative study enabled us to present the reconstructed morphology of nouns of the feminine-type declension in the Northern Zemaiciai of Kretinga Dialect of the mid-eighteenth century.

The thorough study and the subsequent analysis carried out provide sufficient grounds to state that that singular locative case forms of the feminine-type declension in the Northern Zemaiciai of Kretinga Dialect in the 18th century had already undergone the processes of morphological reduction. Although the forms of plural locative cases had not as yet been reduced. In the present-day use, reduced forms of this kind are typical only of the sub-dialect of Kretinga. The comparative study of the data of the *Ziwato* Dialect and of the Northern Zemaiciai of Kretinga Dialect revealed that in the *Ziwato* Dialect, in the nouns under discussion, the stems of the plural instrumental case and dative case forms differed only in the presence of the final vowel *i*. In the present-day dialect of Kretinga, in the feminine-type declension, these noun forms are differentiated only by the tonic accent and, related to it, the fronting of the stress shift. Thus, it is evident that the plural dative forms in the *Ziwato* Dialect had already been morphologically reduced. With reference to the nouns of the $\bar{e}$ stem, it should be noted that the inflection of the nouns of the $\bar{e}$ stem speaks for the fact that in the mid-18th century, in the dialect of Kretinga, the inflection $-es < *-\bar{e}s$ still differed from the inflection $-es < *-\bar{e}s$, cf.: *meyles* 33₁₂ < $*-\bar{e}s$ 'meilės' and *ugnys* 90₄ < $*-\bar{e}s$ 'ugnies'.

Įteikta 2012 m. rugpjūčio 2 d.

SONATA VAIČIAKAUSKIENĖ
Lietuvos edukologijos universitetas
Taraso Ševčenkos g. 31, LT-03111 Vilnius, Lietuva
sonata.vaiciakauskiene@vpu.lt